

Szabó Ildikó

Beszámoló a kecskeméti olvasáskonferenciáról

A Neumann János Egyetemmel közösen rendezte meg a Magyar Olvasástársaság Kecskeméten 2019. november 28-án és 29-én a *Neveléssel az olvasásért – olvasással a nevelésért* címmel éves szakmai konferenciáját. A konferencia célja az elméleti kutatások, az eredmények és a gyakorlati alkalmazások egyidejű bemutatása; az elmélet és a gyakorlat szereplői számára közös fórum biztosítása volt. A felhívás a köznevelésben, a felsőoktatásban, a kutatásban jelen lévő szakembereket, könyvtárosokat, egyetemi hallgatókat, PhD-képzésben részt vevőket egyaránt megszólította. A konferencián olvasással foglalkozó szakemberek gyűltek össze azért, hogy megvitassák egymással az olvasás tanulásával és tanításával kapcsolatos kérdéseiket, felvessék a problémákat, vagy bemutassák már jól bevált, kipróbált módszereiket, projektjeiket.

1. kép

A konferencia mottója: Vigyázat! Az olvasás egyéniséget okozhat

A résztvevőket a konferencia megnyitóján Kecskemét város képviselőjében Engert Jakabné alpolgármester asszony, az egyetem vezetése képviselőjében Fülöp Tamás rektor köszöntötte. A rendezvény ezt követően plenáris előadásokkal vette kezdetét. Gombos Péter, a Magyar Olvasástársaság alelnöke, adatokat bemutatva és elemelve számolt be arról, hogyan változott a gyermekek olvasása az utóbbi időben. A legutolsó feldolgozott kutatás eredményei alapján adott helyzetképet a 3–17 éves magyar gyerekekről, különösen nagy hangsúlyt helyezve az őket érdeklő műfajokra és más olyan tényezőkre, amelyek láthatóan megkülönböztetik őket a korábbi generációktól. Kitért az internet- és okostelefon-használat, valamint a könyvolvasás összefüggésére, a legkedveltebb

regények listájára, és szólt arról is, hogy a különböző korosztályok irodalomképe miben különbözik egymástól.

2. kép

Gombos Péter, a Magyar Olvasástársaság alelnöke

Pompor Zoltán az olvasóvá nevelés két európai jó gyakorlatát ismertette az EURead honlapról. A kiválasztott programok a hazai olvasóvá nevelési kezdeményezések számára is példaként szolgálhatnak. Svájcban 50 éve működik a Gyermek- és Ifjúsági Médiaközpont, amely a családok olvasóvá nevelésétől, az iskolai olvasás-népszerűsítő eseményeken át a kiemelkedő irodalmi alkotások díjazásáig sok területen kínál programokat. Könyvkelengyeprogramjukat külön is kiemelte az előadás. A másik jó példa a lengyeleké volt. 2001-ben indult *Az egész Lengyelország mesél* című program, amelynek mára már része az olvasás hete, a könyvtárak éjszakája vagy éppen a családi olvasás alprojekt is. 2017-ben itt is újtára indult a könyvkelengyeprogram, amelynek egyik eredménye, hogy a könyvtárak látogatottsága is nőtt.

Horváth Zsuzsanna, oktatáskutató, *Miért és hogyan? Szövegértés az érettségi vizsgán: a szövegek és feladatok jellemzői* címmel a kétszintű magyar érettségi bevezetése óta eltelt időszak tapasztalatairól, eredményeiről szólt. A különböző korosztályok szövegértési képességeit több mérés ellenőrzi. A 2005-ben bevezetett kétszintű érettségi vizsgarendszer magyar nyelv és irodalom írásbeli középszintű vizsgájának egyik feladatsora szövegértési feladat, és a vizsgakövetelmények 2017-es változásával emelt szinten is megjelent a szövegértés vizsgálata a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor céljai között. Ha összevetjük a fenti vizsgálatok célját, koncepcióját, mintáját, szövegértés-felfogását, sőt az eredményeit, magáról a szövegértésről is más-más képet kapunk. Ebben a tágabb összefüggésben értelmezte az előadó a középszintű és az emelt szintű szövegértési feladatsorok koncepcióját, szöveganyagát és feladattipológiáját.

3. kép

Horváth Zsuzsanna oktatáskutató előadása

Uzsalyné Pécsi Rita az érzelmi nevelés fontosságáról, hatásairól szólt, különös tekintettel az olvasásban, illetve az olvasóvá nevelésben betöltött szerepére. Előadásában szó volt a szülői példa és a megfelelő kihívások – olvasnivalók – kiválasztásának a fontosságáról. Kiemelte az olvasásnak az érzelmi intelligencia fejlesztésében betöltött szerepét. Fontosnak tartotta, hogy az iskolában kerüljön újra a nevelés középpontjába az olyan tananyag, amely gazdagon épít a zenére és más művészeti ágakra, és ebben benne foglaltatnak a hangos olvasás; a mesemondás és a költészet; a ritmus és a mozgás és a közvetlenül a természethez és a való világhoz kapcsolódó tevékenységek.

November 28-án délután és 29-én délelőtt szekció-előadásokkal folytatódott a konferencia. Összesen 6 szekcióban 36 előadás valósult meg a részt vevő szakemberek és az érdeklődő hallgatóság számára. Az *Olvasóvá nevelés – olvasóvá válás* szekcióban, ahol Kádárné Fülöp Judit elnökölt, Juhász Valéria a 2019. augusztus 4-e és 7-e között Koppenhágában tartott 21. Európai Olvasáskonferenciáról számolt be, kiemelve a konferencián elhangzott, olvasással kapcsolatos kutatások fókuszterületeit. Lannert Judit a magyar tanulók szövegértési teljesítményéről és az erre ható tényezőkről beszélt a nemzetközi és a hazai kutatások eredményei alapján. Szólt a tantárgyi olvasásfejlesztés hiányosságairól: az alsó tagozatra jellemző szövegértés-fejlesztés feladatát a szaktárgyaknak kellene átvenniük, ám a tantárgyakat tanítók ritkán fejlesztik az értéshez szükséges kompetenciákat. Ez is eredményezheti azt, hogy a tanulók kevésbé fejlődnek az információszerző szövegek értelmezésében. További fontos kutatási eredmény, hogy Magyarországon nemzetközileg is kimagasló mértékben hat a tanulók teljesítményére a családi háttér; valamint arról is árulkodnak a mérési eredmények, hogy a családi háttér formálja a pedagógusok tanulók iránti elvárásait. Péterfi Rita előadása a felnőttek és a gyerekek olvasási szokásait felmérő „Az én könyvtáram” projekt keretében végzett vizsgálat felnőttekre vonatkozó adatait elemezte. Bárdos József az irodalomtanítás kudarcának okait keresve rámutatott: sok fiatal ma is igen sokat olvas, csak mást, csak nem úgy, nem akkor és nem ahogyan az iskola elképzei, elvárja. Az

oktatás egyes fokain kiválasztott szöveg és feldolgozásának a módja alapvetően meghatározza a diákoknak az iskolában kialakuló viszonyát az irodalomhoz és az olvasáshoz, és segíthet eljutni a végső célhoz: a művészet segítségül hívásához a világ és az ember megismerése érdekében. Fodor Beatrix gyakorlati példákkal mutatta be, hogyan lehet a gyerekekben felkelteni az érdeklődést a kötelező/ajánlott olvasmányok iránt, és mivel lehet bevonítani őket a könyvtárba úgy, hogy a foglalkozások befejezése után is aktív könyvtárhasználók maradjanak. Kötél Emőke a megváltozott olvasói szokásokhoz, új igényekhez alkalmazkodó könyvtártípusokat mutatott be.

Gombos Péter vezette a *Jó gyakorlatok* című szekciót, amelyben Kiss Berta Beáta gimnáziumi magyartanár a 14–19 éves korosztály számára az élményszerző olvasás iránti igény kialakításához kidolgozott módszerét mutatta be. Meggyőződése szerint a tanórákon olyan tevékenységeknek kell kísérniük az olvasást, amelyek fejlesztik a diákok önismeretét, motivációt és teret biztosítanak a gondolatok, az érzések megfogalmazásának, lehetőséget adnak az alkotó energiák felszabadítására. Fontos, hogy ezek a tevékenységek ne alkalmoszerűen, a változatosság igénye miatt jelenjenek meg a tanórákon, hanem a tanítási gyakorlatban napi szinten jelen lévő módszertan alapját képezzék. Soósné Molnár Helga egy olyan – folyamatosan frissülő – szöveggyűjtemény középiskolai alkalmazását ismertette, amely a személyiségfejlesztést állítja középpontba. A 21. századi irodalomból válogatott művek, műrészletek megjelenítik a fiatalok tipikus élethelyzeteit, reflektálnak problémáikra a társas kapcsolatok és a konfliktusok bemutatásán át a szülő és gyerek, tanár és diák, ember és technológia kapcsolatáról, az iskolai hiányzás okairól is szólnak, és kamaszokat is érintő tabutémákat feszegetnek, miközben a humor, az életszeretet és az elfogadás példáit is felvillantják. Peternainé Juhász Zsuzsa és Kónya István a debreceni kezdeményezésű, 2006 óta folyamatosan fejlődő „jó gyakorlatukat”, az *Olvas többet! határtalanul – magyarul* című versenyt mutatták be, amely iskolai versenyből vált sokrétű nemzetközi programmá, majd ebből 5 európai iskolát összefogó Erasmus+ projektté nőtt, amely az *Európai legendák – nemzeti irodalmi hősök* címet viseli. Szinger Veronika és Szabó Ildikó előadása abból indult ki, miszerint hazai és nemzetközi kutatások egyaránt arról számolnak be, hogy a fiúk átlagosan kevesebb időt töltenek olvasással, alacsonyabb olvasási motivációval rendelkeznek, kevésbé értékelik az olvasást, önmagukat kevésbé jó olvasónak tartják, mint a lányok, az olvasás inkább „lányos” időtöltésnek számít. Az előadás fő célja olyan jó gyakorlatok ismertetése volt, amelyek elsősorban a fiúkat célozzák meg. Bajzáth Angéla, Bereczkiné Záluszi Anna, Darvay Sarolta az I. ECEC nemzetközi projekt eredményeiről számoltak be, amelyben 3 ország (Olaszország, Belgium, Magyarország) 5 intézménye (köztük az ELTE TÓK és a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék) EU-támogatással valósított meg közös programot. Ennek egyik fontos fókuszja a nevelők családokkal tartott kapcsolatának erősítése, amely döntő szerepet játszik a gyermekek harmonikus fejlődésében, az esélyegyenlőség biztosításában, a hátrányos helyzetű gyermekek inklúziójának a javításában. Az előadás az interkulturális képzésben részesült bölcsődei gondozóknak a családi literáció területén elért eddigi eredményeit mutatta be. Kulcsár Marianna kecskeméti általános iskolai magyartanár heterogén csoportokban végzi mindennapi munkáját, amelyben a játék motiváló hatását és a játszók aktív részvételét a tanítási folyamatban kiemelten fontosnak tartja ahhoz, hogy hatékonyá tegye az ismeretek megszerzését, elmélyítését. Előadásában néhány gyakorlati példát mutatott be: gyakorlatsort

a koncentráció fejlesztéséhez, Tündérszép Ilona és Árgyélus meséjén keresztül az emlékezetet, fantáziát, kreativitást és kommunikációs készséget megmozgató játékokat, valamint Csokonai Vitéz Mihály *A Reményhez* című versének feldolgozásához használt dramatikus eszközöket. Vass Roland a szabadszállási könyvtár szakmai vezetője, aki a *Legyél te is diákkönyvtáros!* mintaprogramot ismertette. A program célja, hogy a 2–6. osztályos tanulók megismerkedjenek a könyvtár működésével, a könyvtárosi hivatással, ezzel is segítve a későbbi pályaválasztásukat. Egyúttal a könyvtár népszerűsítése is megtörténik.

4. kép

A konferencia résztvevői

A *Biblioterápia, irodalomterápia* szekciót Zsák Judit vezette. Zsák Judit és Szalai Lilla a 2019-es év tavaszi szemeszterében tartott irodalomterápiás önismereti kurzusokról tartottak előadást. A kurzus résztvevői pszichológus, gyógypedagógus, magyar és matematika szakos, valamint könyvtáros tanár – magyar, idegen nyelv és történelem szakpáros hallgatók voltak több egyetemről. Mindkét kurzus munkamódja és célkitűzésrendszere hasonló volt, önismereti sajátélmény szerzésében és a szakmai személyiség kibontakozásában a hallgatókat irodalmi szövegek olvasása és a róluk való élményszintű beszélgetés, valamint kreatív írás segítségével motiválták. Előadásukban bemutatták a célkitűzéseiket, az érintett témákat, az ehhez használt szövegeket és írásgyakorlatokat, és összefoglalták a csoportalkalmak eredményeit. A hallgatói visszajelző kérdőívek alapján hasznos az irodalomterápiás önismereti kurzus, és van létjogosultsága a képzés kereteiben. Auer Eszter *A biblioterápia lehetőségei az oktatásban* című előadásának tárgya a trauma mint téma lehetséges helye a középiskolai irodalomoktatásban és az érzékenyítésben. Az általa tervezett projektben a párkapcsolati és a családon belüli traumákat, illetve a szexuális bántalmazást állítják fókuszba irodalmi művek segítségével. Cs. Simon Eszter személyes és szakmai tapasztalatairól számolt be, amelyeket fiatal elítélteknek és gyermekotthonban élő kamaszoknak tartott biblioterápiás foglalkozásain szerzett a pécsi Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetében, illetve a szigetvári, valamint a baranyai

gyermekotthonban. Előadásának címe – „*Ugyanolyan ember vagyok, mint te*” – jelzi, hogy célja azoknak a részben vagy teljesen hiányzó készségeknek és képességeknek a javítása, amelyek az elítélteknek a társadalom számára elfogadható formában gyakorolt életviteléhez és az egészséges személyiséghez szükségesek. Hamvas Péter irodalomtörténeti kutatásait saját személyes gyászélménye új perspektívába helyezte, és indította arra, hogy a szövegek másfajta, terápiás olvasásával foglalkozzon. Előadásában a szonettet mint az emocionális írás dokumentumát elemezte, majd bemutatta, hogy miképpen alkalmazta az emocionális írás terápiás módszerét Shakespeare XXXIII. szonettjének az újrafordításával. Galuska László *A mágia és a könyvek (a fantázia forrásai)* című előadása arról szólt, hogy az írásbeliséggel a mágikus szövegek és tanítások bekerültek az írott anyagokba, így a „magas” irodalom részévé váltak. A középkor a mágiát még a liturgikus, illetve a paraliturgikus kultúra részeként szemlélte, és ennek megfelelően kezelte. A középkor végén, a reneszánszban és a kora újkor gondolkodásában vált le a mágia a szakralitás „hivatalos” gyakorlatáról, és ment át a titkok, az okkult tanok és az ezotéria területére, majd a fantasztikum irodalmába.

Az irodalomtanítás módszertana szekcióban Tölgyessy Zsuzsanna azt mutatta be, hogyan használja a drámás eszközöket a gyermek- és ifjúsági irodalom tanításakor. Módszerének lényege az aktivitás, a szerepbe lépés – a gondolkodás, a megértés, az átélés cselekvésbe ágyazott módja. Csató Anita elsődlegesen arra világított rá két amerikai regény (John Green: *Papírvárosok; Teknősök végtelen sora*) tanórai feldolgozásán keresztül, hogy hogyan emelhető be a kortárs irodalom tanítása az etikaoktatásba, és ezáltal hogyan fejleszthető a diákok esztétikai és erkölcsi érzéke a kortárs irodalom olvasása iránti érdeklődés felkeltésével párhuzamosan. Goda Beatrix a silent book, avagy a szöveg nélküli képkönyvek szerepéről beszélt az olvasóvá nevelés folyamatában. Bemutatta az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkacsoportja által tartott képkönyves könyvtári foglalkozásokat, amelyeket gyermekeknek (óvodásoknak, kisiskolásoknak, kamaszoknak) és felnőtteknek egyaránt tartanak. A tapasztalatokat folyamatosan rögzítik, kidolgozzák az egyes korosztályoknak megfelelő módszertani alapokat, és válogatást készítenek a feldolgozásra ajánlott képkönyvekből. Herédi Rebeka egy olyan módszert ismertetett, amely által megvalósulhat a tanulói aktivitásra épülő szövegértés. Ez a módszer a történeteket, elsősorban a meséket hívja segítségül. Hevérné Kanyó Andrea az Olvass.el! online versenyt ismertette.

Győri János vezette az *Olvasástanítás és -tanulás az iskolától a tanárképzésig* szekciót, ahol Fazekasné Fenyvesi Margit a komplex elvű fonomimika módszerről, valamint a módszer teljes leírását tartalmazó, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Központ Felsőoktatási Kiadó gondozásában megjelenő és a módszerre épülő, az értelmileg akadályozott tanulók 3–4. osztályos, az OFI megbízatása alapján készülő tankönyvekről beszélt. Zsigmond István bemutatta a Metakogníció integratív modelljét (MIM) és a modell alapján kidolgozott Olvasási metakognitív stratégiák kérdőívet (OMSK), amely az olvasásban szerepet játszó négy metakognitív stratégia tudatos használatához szükséges ismereteket méri. Mikulás Gábor azokról az általa féligazságoknak nevezett elemekről szólt, amelyek az olvasásra nevelés területén jelen vannak. Előadásában négyet emelt ki: az olvasás a legfontosabb ismeretszerzési forma; az olvasástanulásért meg kell szenvedni; minél többet olvasunk, annál jobb; a gyerek úgysem érti meg az olvasással kapcsolatos összefüggéseket. Kispál Dániel

kutatása azt vizsgálja (félíg strukturált interjúkkal), hogy az Eszterházy Károly Egyetemre bekerülő, magyartanári szakon tanuló pedagógus hallgatók irodalomtanítási nézeteinek melyek a sarkalatos pontjai, illetve ezek milyen rokonságokat és különbségeket mutatnak egymáshoz viszonyítva. Molnár Edit és Tary Blanka a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetét, illetve Neveléstudományi Doktori Iskoláját képviselték, és előadásukban pedagógiai szempontból elemezték tanárjelöltek és tanárok különböző motívumokhoz kapcsolódó, illetve anya- és idegen nyelven történő olvasásának a gyakoriságait.

Az *Idegen nyelvi, zenei, irodalmi és digitális műveltség* című szekcióban Werner Ákos elnöklésével Lipócziné Csabai Sarolta a német nyelvű – elsősorban német és osztrák – szakirodalom alapján ismertetett tartalmi, nyelvi és módszertani-didaktikai érveket az irodalmi szövegek nyelvoktatásban való használata ellen és támogató véleményeket az irodalmi szöveg felhasználása mellett. Berente Anna felső tagozatos tanulók számára készített, az angol szókinccs és a digitális eszközhasználat összefüggésének a vizsgálatára alkalmas saját fejlesztésű kérdőívét, valamint a vizsgálat során alkalmazott mérőeszközt mutatta be. Kutatásának eredményei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy részletesebben megismerjük a diákok idegen nyelvi képességeit, és olyan digitális eszközöket találjunk, amelyekkel a tanulókat még inkább motiválhatjuk az angol nyelv tanulására, ezáltal is elősegítve szövegértési képességeik fejlődését. Csontosné Buzás Zsuzsa két előadással vett részt a szekció munkájában. Az egyikben a zenei műveltség egyik alapvető komponensét, a kottaolvasás fejlettségét, valamint az orientációs képességgel való kapcsolatát vizsgáló, online diagnosztikus tesztkörnyezetben 9–14 éves zeneiskolás tanulókat bevonó kutatás eredményeiről számolt be. A szemmozgás-követéses vizsgálatok szerepéről a kottaolvasási képesség megismerésében szóló előadása pedig azokba az eredményekbe nyújtott betekintést, amelyek alapján meghatározható, hogy melyek azok a részek, amelyek problémát okoznak a gyerekeknél kottaolvasás közben. A szekció két egyetemi hallgató előadásával zárult. Dudás Eleonóra kutatásában az ének-zene tantárgyi-tantervi szempontjából a zenei elemek közül a Nemzeti alaptanterv által javasolt hangszerekre, hangszercsaládokra (vonós, fúvós, ütős, népi hangszerek), valamint a különböző énekkartípusokra (vegyes, gyermek-, női és férfikórus) vonatkozó tudást vizsgálta egy általa kifejlesztett teszt segítségével. Célja az, hogy az eredmények ismeretében a tanulók hangszerismerete még inkább elmélyüljön, és az iskolai zenehallgatás mellett lehetőséget találjanak és motiváltak legyenek az élő zene hallgatására, a hangverseny-látogatásra is. Mátrai György általános iskolás felső tagozatos tanulók zenei műveltségét, illetve ennek összetevőit, például a tanulók klasszikus és könnyűzenével kapcsolatos attitűdjét vizsgálta abból a célból, hogy megtudja: a zeneoktatás iránti kedvezőbb attitűd kialakításának milyen lehetőségei vannak a felső tagozatos tanulók számára.

Valamennyi szekcióban az előadások egy-egy blokkja között lehetőség volt az elhangzottak kapcsán szakmai beszélgetésre, tapasztalatcserére. A konferencia két napján mintegy 120 fő vett részt. A visszajelzések alapján a résztvevők a szakmai programot értékesnek, színvonalasnak értékelték. A konferencia absztraktjaiból kötet készül, valamint a szekcióelnökök által tett javaslatok alapján az előadásokból válogatott tanulmánykötet fog megjelenni.

Köszönettel tartozunk a konferencia támogatásáért, amely az EFOP-3.6.1-16-2016-00006 „A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” pályázat keretében valósult meg. A projekt a magyar állam és az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a Széchenyi 2020 program keretében valósul meg.

Szabó, Ildikó: Report on the reading conference in Kecskemét

Az írás szerzőjéről

Szabó Ildikó

főiskolai tanár
Neumann János Egyetem
Pedagógusképző Kar, Kecskemét

szabo.ildiko[kukac]pk.uni-neumann.hu